

AZƏRBAYCAN FORTEPIANO İFAÇILARININ REPERTUARINDA S.RAXMANİNOVUN FORTEPIANO ƏSƏRLƏRİNİN TƏFSİRİ

Rəfiqə QULUZADƏ

Təqdim olunan məqalədə Azərbaycan pianoçularının repertuarında görkəmli rus bəstəkarı və pianoçusu S.V.Raxmaninovun fortepiano əsərlərinin təfsiri xüsusiyyətləri araşdırılmışdır. Bundan irəli gələrək, pianoçuların S.Raxmaninovun fortepiano musiqisində cəlb edən əsas cəhət kimi, bəstəkarın əsərlərinin üslub xüsusiyyətləri olması vurğulanır. Eyni zamanda müasir dövr Azərbaycan ifaçılıq sənətində xalq artistləri və görkəmli pianoçular olan F.Bədəlbəyli və Y.Axundovanın, əməkdar artist Y.Sayutkinin konsert repertuarında Raxmaninovun fortepiano əsərlərinin təfsiri işqlandırılmışdır. Məqalədə Azərbaycan pianoçularının repertuarında əsas yer tutan həmin əsərlərin ifa xüsusiyyətlərindən bəhs olunmuşdur.

Açar sözlər: Raxmaninov, fortepiano ifaçılığı, pianoçu, F.Bədəlbəyli, Y.Axundova, Y.Sayutkin

Görkəmli rus bəstəkarı S.Raxmaninovun dramatik və üsyankar lirik obrazlarını və xoşbəxtlik duyğularını özündə əks etdirən musiqisi yarandığı gündən pianoçuları özünə cəlb etmişdir. Dahi pianoçu olan S.Raxmaninovun əsərlərinin ifası onun müasirləri ilə yanaşı, sonrakı nəsilləri təmsil edən pianoçulardan da tarix boyu böyük məsuliyyət, cəsarət və həssaslıq tələb etmişdir. Bir pianoçu kimi S.Raxmaninovun ifasındakı hədsiz melodiklik, nəhəng texnika, virtuozluq onun fortepiano əsərlərinə hopdurulmuşdur. Bəstəkarın musiqisi dünyanın müxtəlif qitələrində yaşayan pianoçuları özünə cəlb etmişdir. Bu siyahıda Svyatoslav Rixter, Artur Rubinsteyn, Van Klibem, Denis Matsuyev və bir sıra dünya şöhrətli ifaçıların adları ilə rastlaşmaq mümkündür.

S.V.Raxmaninovun musiqisi Azərbaycan pianoçularının repertuarında da həmişə önəmli yerlərdən birini tutmuşdur. Bəstəkarın iri həcmli fortepiano konsertləri, prelüd və etüd-lövhləri, bir çox miniatürləri Azərbaycan fortepiano ifaçılıq sənəti tarixində möhtəşəm ifaçıların təfsirində səslənərək iz qoymuşdur.

S.V.Raxmaninovun özünün hələ XX əsrin əvvəllərində Bakıya iki dəfə qastrol səfəri dinləyicilərdə xoş təəssüratlar oyatmışdır. Həmin dövrdə bakılı dinləyicilər fortepiano musiqisinə çox böyük maraq göstərirdilər. S.Raxmaninovun 1911-ci və 1915-ci illərdə Bakıdakı konsertləri maraqlı repertuar ilə seçilirdi. Onun Bakıda 1911-ci ildəki çıxışı böyük əks-səda doğurmuşdu. İlk qastrol səfərində S.Raxmaninov yalnız öz əsərlərini ifa etmişdir. 1915-ci ilin payızında Bakıya qastrol səfəri zamanı birinci konsertdə öz əsərlərini, ikinci konsertdə isə A.N.Skryabinin əsərlərini ifa etmişdi. [5; 104-106].

Azərbaycan fortepiano ifaçılığı sahəsində S.Raxmaninovun əsərləri ilk növbədə M.R.Brennerin repertuarında geniş yer almışdır. O, fortepiano dueti şəklində S.Raxmaninovun altı pyesi və ikinci süitasını ifa etmişdi. Forteplano duetlərinin mahir ifaçısı olan M.Brenner həmkarları ilə birlikdə konsert repertuarında az rast gəlinən əsərləri ifa etməyi çox sevirdi. O, daim öz sinfində təhsil alan tələbələrinin repertuarına da

S.Raxmaninovun əsərlərini daxil edirdi. Onu da bildirək ki, pianoçu, gözəl pedaqoq Rauf Atakişiyevin ixtisas sinfində də tələbələrin repertuarında S.Raxmaninovun əsərlərinə geniş yer verirdi. Pianoçu Rauf Atakişiyevin öz repertuarında isə S.Raxmaninovun İki nömrəli c-moll konserti mühüm yer tutmuşdur.

Respublikanın əməkdar artisti, professor Rafiq Quliyev S.Raxmaninovun Birinci konsertinin və çox nadir hallarda ifa edilən Dördüncü konsertinin təfsircisi kimi tanınmışdır.

Respublikanın əməkdar incəsənət xadimi, professor Elmira Səfərovanın ifa repertuarında da S.Raxmaninovun nadir ifa edilən əsərlərindən birinə - "Korelli mövzusuna variasiyalar" a yer verilmişdir. Hələ 1961-ci ildə pianoçunun Azərbaycan Dövlət Filarmoniyasında verdiyi konsertin programına daxil olan bu əsərin ifasına dair belə bir rəy verilmişdir: "Raxmaninovun "Korelli mövzusuna variasiyalar" Elmira Səfərovanın ifasında dərin məzmunu və orijinal şərhilə diqqəti cəlb edir". [1; s.185].

Qeyd etməliyik ki, Azərbaycan fortepiano ifaçılıq sənətində S.Raxmaninovun yaradıcılığına müraciət etməyən pianoçu tapmaq çox çətindir. Bəstəkarın çox ifa edilən əsərləri ilə yanaşı nadir ifa edilən əsərləri də pianoçuların repertuarında geniş yer tutmuşdur. Burada qeyd etmək istərdik ki, ötən əsrin 70-ci illərində Respublikanın xalq artisti, gözəl pianoçu Tamilla Mahmudovanın səhnə fəaliyyətində tematik konsertlər geniş yer tutmuşdur. Pianoçu mütəmadi olaraq qərb, rus, Azərbaycan bəstəkarlarının yaradıcılığına, eləcə də müxtəlif janrlara həsr olunmuş tematik konsertlər keçirirdi. Vals janrına həsr olunan belə konsertlərdən birində T.Mahmudova S.Raxmaninovun A-dur (op.10, № 2) valsını ifa etmişdir.

S.Raxmaninovun zəngin fortepiano musiqisi irsində aparıcı yerlərdən birini tutan fortepiano və simfonik orkestr üçün 2 Nöli c-moll konserti Azərbaycan pianoçularının repertuarında şah əsərlərdən biridir. Bu konsert SSRİ və Azərbaycan xalq artisti, professor Fərhad Bədəlbəyli, Respublikanın xalq artisti, professor Zöhrab Adıgözəlzadə, Respublikanın xalq artisti,

professor Yeganə Axundova, Respublikanın xalq artisti Murad Adıgözəlzadənin təfsirində səslənmiş və gündəmdə olmuşdur.

S.Raxmaninovun musiqisi daim pianoçuların solo konsertlərinin programında yer almışdır. Pianoçu, BMA-nın dosenti Yuriy Sayutkin, Respublikanın əməkdar artisti Samirə Aşumova bəstəkarın rəngarəng əsərlərini öz təfsirlərində dinləyicilərə təqdim etmişlər.

Bu ifaçıların hər biri S.Raxmaninovun istər iri, istərsə də kiçik həcmli əsərlərini özünəməxsus təfsirdə və yozumda canlandırmış, dünya pianoçularının repertuarını bəzəyən şah əsərlərinə özəl ifa tərzlərinə və maneralarına uyğun çalarlar və tərəvətli boyalar bəxş etmişlər. Bəs S.Raxmaninovun musiqisini qeyri-adi cazibədar edən hansı qüvvədir? Bəstəkarın dahiyənə qələminin məhsulu olan hər bir əsəri hədsiz emosiyalardan yaranmışdır və bunlar tükənməzdir. Bu əsil qəlbədən gələn musiqidir. Hər hansı bir bəstəkarın təfsiri - yeni interpretasiyası ifaçının fərdi xüsusiyyətlərindən, mənsub olduğu məktəbdən və onun şəxsi yaradıcılıq konsepsiyasından asılıdır.

Digər tərəfdən pianoçuları S.Raxmaninovun fortepiano musiqisində cəlb edən cəhətlərdən biri də onun əsərlərinin üslub xüsusiyyətləridir. İfa etdiyi aləti sevən pianoçu üçün S.Raxmaninov musiqisi sirlə bir aləmdir. S.Raxmaninov musiqisi öz alətinin bütün bədii ifadə vasitələrini açmağa qadirdir. Bu musiqidə fortepiano-nun inkişaf tarixinin böyük bir mərhələsi - romantizmin nailiyyətləri cəmləmişdir. S.Raxmaninovun fortepiano musiqisi F.Listin freskallı-orkestral yazı dəst-xəttinin, F.Şopənə xas melodik gözəlliyin, rus bəstəkarlarının epik vüsəti və həzin melosunun toplusudur. Bütün bu cəhətləri özündə cəmləşdirən S.Raxmaninov musiqisi insan qəlblərinə nüfuz edərək daim gündəmdə qalmağa nail olmuşdur.

Azərbaycan pianoçularının təfsirində S.Raxmaninov musiqisinin çox gözəl alınması və bu ifaların dinləyicilərə heyrətamiz şəkildə çatdırılmasının mənşəyini müəyyən etmək üçün bir vaxtlar bəstəkarın özünün əsərlərinin interpretasiyası haqqında söylədiyi maraqlı bir fikri sitat gətirmək istədik:

"İnterpretasiya başlıcası istedad və fərdiyyətdən asılıdır. Bununla belə texnikaya yiyələnmək - interpretasiyanın əsasıdır. Texnikanın işlənməsi mütləqdir. Əgər ifaçı bəstəkarın ideyalının ifadəsi üçün texniki vasitələr arsenalına malik deyilsə, heç bir interpretasiyadan söhbət gedə bilməz". [9].

Azərbaycan pianoçuluq məktəbinə xas olan kamil, püxtələşmiş texnika S.Raxmaninovun musiqisini ifa etmək üçün zəmin yaratmışdır. Azərbaycan ifaçılarının yaradıcılığında S.Raxmaninovun musiqisinin təfsiri haqqında açıqlamalara ilk öncə Fərhad Bədəlbəylinin yaradıcılığı ilə başlamaq istədik:

Fərhad Bədəlbəylinin yaradıcılığında artıq başlanğıc mərhələdə S.Raxmaninovun musiqisi repertuarın tərkibinə daxil edilmişdir. Azərbaycan fortepiano musiqisinin ən məhsuldar tədqiqatçısı, professor Tərlan Seyidov Fərhad Bədəlbəylinin S.Raxmaninovun musiqisinin gözəl təfsirini yüksək dəyərləndirərək bu təfsirin bir sıra fərqli xüsusiyyətləri haqqında maraqlı

açıqlamalar vermişdir. Tədqiqatçı F.Bədəlbəylinin ifasında S.Raxmaninovun ikinci konsertinin, xüsusilə ikinci hissəsindəki səmimi poetikliyin gözəl ifadəsini vermək məharətini, bəstəkarın miniatürələrinin ifasındakı "təsiri, emosional ruh yüksəkliyi bolluğunu" vurğulamışdır. [1; s. 135].

1970-ci ilin aprel ayında gənc pianoçu F.Bədəlbəyli ilk qastrol səfəri çərçivəsində Portuqaliyada konserti zamanı bir sıra klassik və romantik bəstəkarlarla yanaşı, S.Raxmaninovun op.33 silsiləsindən 3 № li və op.39 silsiləsindən 3 və 7 № li etüdlərini ifa edir. [3].

1970-ci il iyul ayının əvvəlində F.Bədəlbəyli Bolqarıstan və Türkiyədə keçirilən festival çərçivəsində S.Raxmaninovun 2 № li konsertini ifa etmişdir. 1971-ci ilin avqustunda Sovet-Fin dostluq həftəsi çərçivəsində Helsinkiyə səfərində F.Bədəlbəyli S.Raxmaninovun əsərlərini ifa etmişdir. [2; s.66-67]. 1982-ci ilin 27 noyabrında SSRİ xalq artisti, istedadlı vokalçı Bela Rudenko ilə Moskvanın Böyük Teatrının "Bethoven zalı"nda keçirilən konsertdə F.Bədəlbəyli müşayiətçi kimi çıxış etməklə yanaşı, həm də S.Raxmaninovun prelüdlərini ifa etmişdir. 1985-ci ilin avqust ayında F.Bədəlbəyli XII beynəlxalq Gənclik Festivalı çərçivəsində Moskvada keçirilən konsertdə Qərb və Azərbaycan bəstəkarları ilə yanaşı, S.Raxmaninovun əsərlərini ifa etmişdir. 2007-ci ilin may ayında Parisdə keçirilən F.Bədəlbəylinin solo konsertində onun ifasında bəstəkarın prelüdləri səslənmişdir. Bu konsertdə F.Bədəlbəyli həm də fransız pianoçusu ilə birlikdə S.Raxmaninovun "Polka"sını ifa etmişdir.

F.Bədəlbəyli S.Raxmaninovun prelüdləri və konsertləri ilə yanaşı, "Musiqi anları", "Etüd-lövhlər"ini də məharətlə, özünəməxsus tərzdə təqdim etmişdir. Pianoçunun yaradıcılığının tədqiqatçısı Könül Hüseynova yazır: "Fəlsəfi düşüncə tərzinin, lirik peyzajların, milli janr elementlərinin, geniş obrazlar aləminin əks olunduğu S.Raxmaninovun yaradıcılıq nümunələri, onların virtuoz, geniş fakturası dolğun melodik musiqi parçası, müxtəlif rəngarəng fiqurasiyaları, qəhrəmani, lirik obrazları, insan qəlbini ən incə tellərinə nüfuz edən səmimiyyəti Fərhad Bədəlbəyli çoxcəhətli bir pianoçu kimi laqeyd qoya bilməzdi... Onun ifasında S.Raxmaninov musiqisi öz möhtəşəmliyi, əzəmətliyi ilə birlikdə, təbiət lövhələrinin ən sirlə guşələrinin səmimiyyətlə dolu anlarını əks etdirərək ali insan hissələrinin tərənnümçüsü kimi çıxış edir." [2; s.160-161].

F.Bədəlbəylinin ifasında S.Raxmaninovun musiqisinin təfsirinə maraqlı nümunə op.33 silsiləsindən 6 № li (bəzi nəşrlərdə № 3) es-moll etüd-lövhesidir. Bu etüd-lövhe F.Bədəlbəylinin repertuarında ən çox sevilən əsərlərdən biridir. S.Raxmaninovun 1911-ci ildə bəstələdiyi bu etüd-lövheni çox vaxt "Tufan" adlandırırlar. Obraz baxımından bəstəkarın bu etüd-lövhesi bir növ F.Şopenin 23-Nəli a-moll etüdüne yaxındır. Onu da qeyd etməliyik ki, F.Şopenin 23-cü etüdü də F.Bədəlbəylinin repertuarında mühüm yer tutur.

S.Raxmaninovun es-moll Etüd-lövhesi son dərəcə pianoçuluq məharəti, virtuozluq və texniki ustalığı tələb edən bir əsərdir. Bu etüd-lövhe F.Bədəlbəylinin ifasında

“Azərbaycanfilm”in istehsalı olan “Nəğməkar torpaq” filmində (1981) səslənir. Etüd-lövhə 9/8 ölçüdə iki xanəli girişlə başlanır. F. Bədəlbəylinin təfsirində girişin iki xanəsi belə böyük mənə daşıyır. Qeyri-adi sakitlikdə donuq və sirlə tersiyalar - “ikisəli damlalar” enərək tonika üçsəslisində dayaq verir. Lakin qəfildən bu sakitlik pozularaq, coşğun başlanır. Fərhad Bədəlbəyli bu passajları təlatümlü şəkildə ifa edir. Bu etüd-lövhədə texnikanın bütün növləri tətbiq edilmişdir. Pianoçu oktavalı və xromatik gedişləri, möhtəşəm səslənməni gözəl yaradır. Bu, sanki çovğunun nəğməsidir. Son dərəcə coşğun, təlatümlü obraz Presto tempində yaradılaraq, müxtəlif registrləri əhatə edir. Pianoçu ustalıqla S. Raxmaninovun fortepiano musiqisinə xas olan monumentallığı əks etdirir.

F. Bədəlbəylinin repertuarında isə S. Raxmanova xas olan bütün cəhətlər öz təcəssümünü tapır: romantik ekspressiya, virtuozluq, səmimiyyət və lirizm, həmçinin yüksək alicənablıq.

Azərbaycan fortepiano ifaçılıq məktəbinin tanınmış nümayəndəsi, istedadlı pianoçu Yeganə Axundovanın repertuarında S. Raxmaninov musiqisinə önəmli yer verilir. Bəstəkarın 2 № li c-moll fortepiano konsertinin, “Paqanini mövzusunda rapsodiya”nın təfsircisi, eləcə də bəstəkarın digər əsərlərinin mahir ifaçısı kimi tanınan Yeganə Axundova eyni zamanda repertuana daxil olan əsərlər haqqında bir sıra elmi işlərin də müəllifidir. Pianoçu “S. Raxmaninovun fortepiano konsertləri” və “S. Raxmaninovun op. 32 silsiləsindən 13 prelüdün ifaçı təhlili” elmi işlərində əsl tədqiqatçı təfəkkürü ilə bəstəkarın əsərlərini dərinləndirən təhlil etmişdir. Y. Axundovanın S. Raxmaninovun “Paqanini mövzusunda Rapsodiya”nın təfsir xüsusiyyətlərinə dair metodik tövsiyələr”i də ifaçılar üçün böyük maraq doğurur.

S. Raxmaninovun fortepiano və orkestr üçün 2 № li c-moll (op. 18) konserti dünya şöhrətli konsertlərdən biri olub əksər dünya pianoçularının repertuarına daxil olmuşdur. Bu konserti bəstəkarın özü, Vladimir Qorovits, Svyatoslav Rixter, Artur Rubinşteyn, Van Klibern, Denis Matsuyev, Nikolay Luqanski, Boris Berezovski kimi pianoçular ifa etmişlər. Pianoçudan böyük güc, dəmir ritm, eləcə də yüksək texniki ustalıq, virtuozluq tələb edən bu əsəri qadın ifaçılar arasında rus sovet pianoçusu Roza Tamarkina ifa etmişdir.

Yeganə Axundovanın ifasında S. Raxmaninovun 2 Nəli konserti canlı emosionallığı, səs mədəniyyəti və yüksək lirik ifadə tərzilə fərqlənir. Pianoçunun ifasında bu konsertin xüsusən ikinci hissəsinin təfsirindən ayrıca söz açmaq istərdik. 2 № li konsertin ikinci hissəsi - Adajio sostenuto lirik məzmun daşıyaraq, çox poetik tərzdə ifa edilir. Konsertin ikinci hissəsi, eləcə də birinci və üçüncü hissələrinin bəzi epizodları üçün səciyyəvi olan oriyentalizm, şərq musiqisinin əks-sədalı pianoçu Yeganə Axundovanın təfsirində özünəməxsus yeni çalarlarla verilir. Burada pianoçu və orkestrin maraqlı bir dialoqu yaranır. Y. Axundova öz ifası ilə gözəl bir tablo-təbiət lövhəsini təsvir edir. Sanki bu çalğı yarpaqların pıçılığını, səmadakı buludların rəngdən rəngə boyanmasını canlandırır. Bir çox tədqiqatçılar konsertin bu hissəsində rus-şərq intonasiyalarının

qovuşmasını vurğulayırlar. Yeganə Axundova həzin ifası ilə bu xüsusiyyəti çox qabarıq göstərir. Pianoçu ümumiyyətlə, konsertin bütün hissələrinin ifasında, S. Raxmaninovun musiqisinə xas olan gözəllik və səmimiyyəti məhərrətlə dinləyiciyə çatdırmağı bacarır. Y. Axundovanın təfsirində S. Raxmaninovun İkinci konserti daim tərəvətli olduğunu yenidən təsdiqləmiş olur. Pianoçunun ifasında bu konsert sanki səhnədə doğulur, o, böyük məhərrətlə bəstəkarın musiqisinin Şərq aləmi ilə doğmalığını göstərməyi bacarır.

S. Raxmaninovun konsertləri ilə yanaşı, bəstəkarın digər əsərləri də pianoçuların yaradıcılığında geniş yer tutmuşdur. İstedadlı pianoçu Yuri Sayutkin bəstəkarın “Musiqili anlar”ın (op. 16) məhərrətli təfsirçilərindən biri sayılır. S. Raxmaninovun bu silsilə pyesləri rus sovet pianoçusu Lazar Berman, Britaniya pianoçusu Con Lill, rus pianoçusu Nikolay Luqanski ifasında tanınır. S. Raxmaninovun “Musiqili anlar” silsiləsi ifaçıdan texnika, virtuozluq, bəstəkarın musiqisinə xas olan səs dolğunluğunu vermək bacarığını tələb edən pyeslərdən ibarətdir. Yuri Sayutkin S. Raxmaninovun musiqisinin təfsirində öz yolunu tapmağa cəhd edən pianoçulardandır. O, S. Raxmaninovun “Musiqili anlar” silsiləsindəki pyeslərdə gərgin drammatizmi, lirik həyəcanları gözəl əks etdirməyi bacarır. Pianoçunun ifasında silsilənin ilk pyesindəki (№ 1 - b moll) elegik əhval-ruhiyyə, lirik kantilena, emosional kolorit aydın şəkildə verilir. Pianoçu pyesin ifasında S. Raxmaninovun musiqisinə xas olan kulminasiyaları dəqiq ifa edir. Silsilənin dramaturji mərkəzi olan məşhur h-moll “Musiqili an”ı faciəli obrazı hərtərəfli açır. Pianoçu burada sanki frazaları danışdırır, ifa zamanı fortepiano və orkestr ifadəliliyi qarşılaşır. Yuri Sayutkinin ifasında tutqun koloritli e-moll pyesi (№ 4) özünəməxsus dinamikliklə ifa edilir. İşıqlı-poetik 5 № li “Musiqili an” (Des-dur) zəngin səs çalarları ilə təfsir olunur. Sonuncu 6-cı “Musiqili an” (C-dur) pianoçunun təfsirində əsl konsert etüdü kimi səslənir. Yuri Sayutkinin ifa repertuana S. Raxmaninovun op. 36 silsiləsindən 2 Nəli sonata da daxildir. S. Raxmaninovun 2 Nəli sonatası dərin məzmunlu, fərdi fakturaya, özəl yazı dəst-xəttinə malik bir əsərdir. Bu sonata konsert janrından orkestr yazı üslubunu, virtuozluğu əxz etmişdir. Sonata bütövlükdə lirik-dramatik poema kimi səslənir. Yuri Sayutkinin təfsirində sonatanın üsyankar obrazı məhərrətlə açılır. Pianoçu əsərin artıq ilk xanələrindən romantik pafosu verir.

Leytmotiv əhəmiyyəti daşıyan giriş xanələri həyəcanlı zəng səslərini təsvir edir. Birinci hissənin bütün mövzuları bu intonasiyalardan törənir. Pianoçu ümumiyyətlə sonatanın birinci hissəsinin dramatik məzmununu, patetikliyi gözəl duyaraq əks etdirir. Birinci hissənin koda (poco accelerando) bölməsində pianoçu alətin bütün registrlərini əhatə edir və kodanın əhəmiyyətini qabardır. Sonataya xas olan monumentallıq, konsert cizgiləri, fakturanın orkestr xüsusiyyətləri pianoçu tərəfindən çox sərrast şəkildə ifadə olunur. Hissələrin attacca ilə bir-birini əvəzləməsi vahid obrazı yaratmağa xidmət edir. Yuri Sayutkin S. Raxmaninovun 2-ci sonatasının dramaturji konsepsiyasını, ümumi

koloritini, buradakı tutqun ovqatını, başlanğıc dramatik obrazın açılışını özünəməxsus tərzdə canlandırmağa nail olur. Pianoçu S.Raxmaninov musiqisindəki bütün ifadə vasitələrinə-temp, dinamika, artikulyasiyaya dəqiq riayət edərək, bu sonatani lirik-dramatik monoloq kimi şərh edir.

S.Raxmaninovun maraqlı musiqi dili müasir dövr kontekstində öz dəyərini qoruyub saxlayır. Hər bir bəstəkarın əsərlərinin şərhində müəyyən stereotiplər mövcuddur. Y.Sayutkinin ifasında S.Raxmaninovun 2 №li sonatasındakı müəllif göstərişlərinə əməl

edilməklə yanaşı, pianoçu hissiyyatı, pianoçu məntiqinə də önəmli yer verilir. Temp-dinamik dalğaların nəfəsi, kulminasiyalar aydın verilir.

S.Raxmaninov dünya musiqisinin ən lirik bəstəkarlarındanıdır. Onun virtuoz çalğısı sonrakı nəsillərə bir ömək olmuşdur. Bəstəkarın yaşatdığı işıqlı, nikbin, bəzən çılgın, dramatik və faciəvi obrazlar öz bənzərsiz təsir gücünü bu gün də itirməmişdir. S.Raxmaninovun musiqisi öz tərəvətini daim qoruyub saxlayaraq insan qəlbinin dərinliklərinə nüfuz edir. Bu musiqi bütün nəsillərin musiqisidir.

ƏDƏBİYYAT

1. Seyidov T.M. XX əsrin fortepiano mədəniyyəti: Pedaqogika, ifaçılıq və bəstəkarlıq yaradıcılığı. - Bakı: Təhsil, 2016. - s.335.
2. Hüseynova K. Q. Musiqimizi Fərhadı. Bakı: Adiloğlu, 2007. - s.351.
3. "Ədəbiyyat və incəsənət" qəzeti. 15.08.1970.
Rus dilində:
4. Алексеев А.Д. История фортепианного искусства. – Часть III. М.: Музыка, 1982. С.289.
5. Дильбазова М.Х. Из музыкального прошлого Баку (вторая половина XIX – начало XX века.) - Баку: Ишыг, 1985. -с.136)
6. Брянцева В.Н. Фортепианные пьесы Рахманинова. – М.: Музыка, 1966. – с.206
Saytoqrafiya:
7. <https://soundtimes.ru/kamernaya-muzyka/udivitelnye-muzykalnye-proizvedeniya/s-rakhmaninov-muzykalnye-momenty>
8. <https://ebooks.grsu.by/>
9. <https://www.classicalmusicnews.ru/>

Интерпретация фортепианных С. Рахманинова произведений в репертуаре азербайджанских пианистов

В представленной статье исследуются особенности интерпретации фортепианных произведений выдающегося русского композитора и пианиста С.В. Рахманинова в репертуаре азербайджанских пианистов. Подчеркивается, что главная особенность, которая привлекает пианистов в фортепианной музыке С. Рахманинова, - это стилистические особенности произведений композитора. Одновременно освещается интерпретация фортепианных произведений Рахманинова в концертном репертуаре народных артистов и выдающихся пианистов Ф.Бадалбейли и Е.Ахундовой, заслуженного артиста Ю.Саяуткина в современном азербайджанском исполнительском искусстве. В статье рассматриваются исполнительские особенности этих произведений, занимающих центральное место в репертуаре азербайджанских пианистов.

Ключевые слова: Рахманинов, фортепианная игра, пианист, Ф.Бадалбейли, Ю.Ахундова. Ю.Саяуткин

In the repertoire of Azerbaijani pianists S. Rakhmaninov interpretation of piano works

The presented article examines the features of the interpretation of piano works by the prominent Russian composer and pianist SV Rakhmaninov in the repertoire of Azerbaijani pianists. Therefore, the main feature that attracts pianists to S. Rakhmaninov's piano music is the stylistic features of the composer's works. At the same time, the interpretation of Rakhmaninov's piano works in the concert repertoire of people's artists and prominent pianists F.Badalbeyli and Y.Akhundova, honored artist Y.Sayutkin in modern Azerbaijani performing art is covered. The article discusses the performance features of these works, which occupy a central place in the repertoire of Azerbaijani pianists.

Keywords: Rakhmaninov, piano performance, pianist, F.Badalbeyli, Y.Akhundova. Y.Sayutkin